e-ISSN 3060-5059
DOI: 10.67227

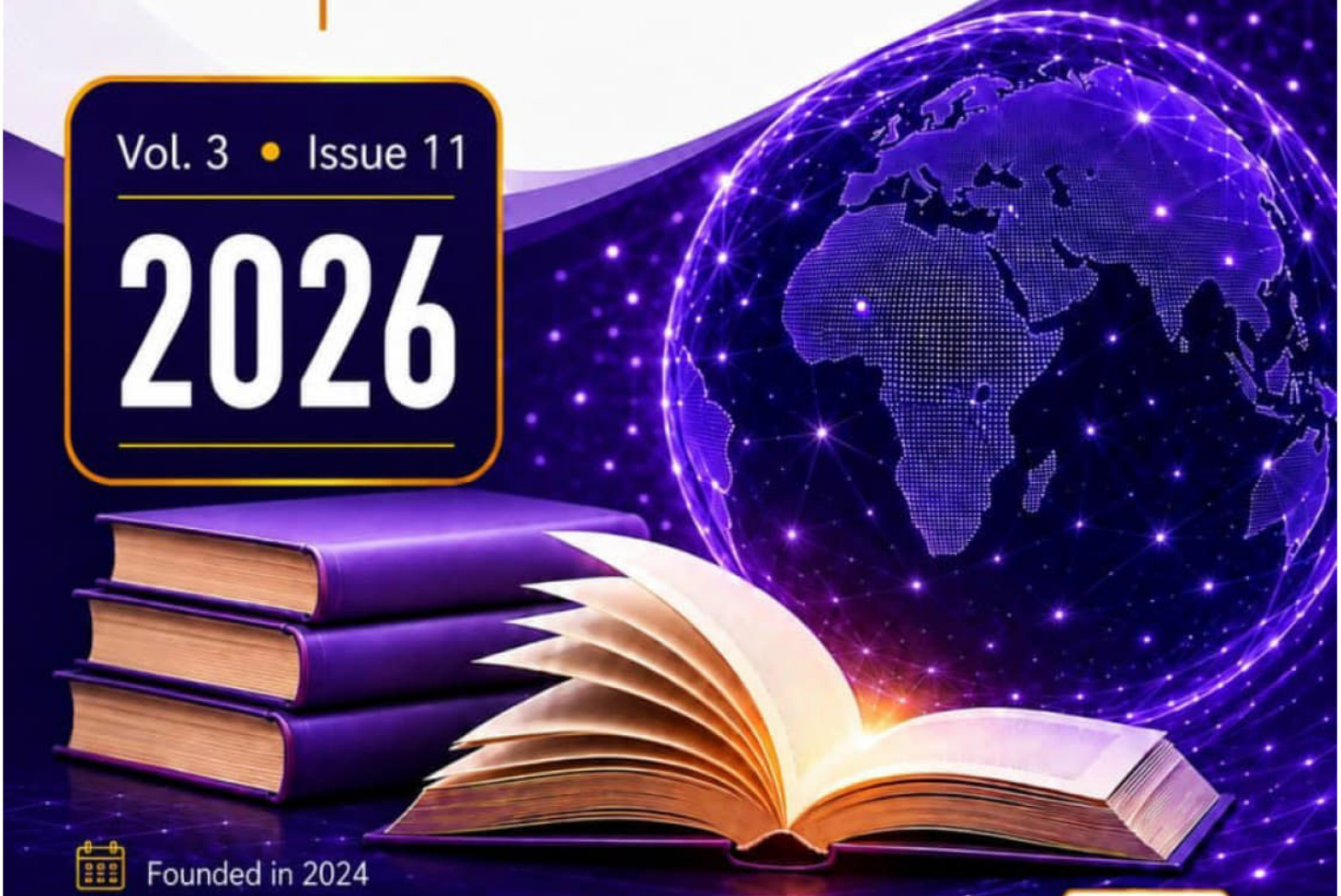
IJTIMOIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 11

2026

Founded in 2024

publishscience.uz | publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

ISSN 3060-5059 (Online)

Article / Original paper https://doi.org/10.67227/b5rymv38

SOTSIAL MOBILLIK NAZARIYALARI VA ULARNING RAQAMLI DAVRDAGI TRANSFORMATSIYASI

Axmedova Dildora Naildjan qizi

Qo‘qon universiteti Andijon filiali, o‘qituvchi.

e-mail: a.maga.0023@gmail.com **ORCID**: https://orcid.org/0000-0002-4475-3915

Annotatsiya.

Maqolada sotsial mobillikning klassik nazariyalari raqamli transformatsiya sharoitida qayta talqin qilinadi. P. Sorokinning vertikal va gorizontal mobillik konsepsiyasi, P. Blau va O. Duncanning maqomga erishish modeli, P. Bourdieuning kapital shakllari hamda M. Castellsning tarmoq jamiyati haqidagi qarashlari qiyosiy tahlil qilinadi. Xalqaro telekommunikatsiya ittifoqi, OECD va Xalqaro mehnat tashkilotining ochiq hisobotlari asosida raqamli imkoniyatlar bilan real ijtimoiy natijalar o‘rtasidagi tafovut izohlanadi. Tadqiqot natijasi sifatida raqamli resurslar, kompetensiyalar, institutsional filtrlash va kapitalni ijtimoiy-iqtisodiy natijalarga aylantirish bosqichlarini birlashtiruvchi konseptual model taklif etiladi. Mazkur model empirik sinovdan o‘tkazilmagan bo‘lib, keyingi sotsiologik tadqiqotlar uchun tekshiriladigan gipotezalarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: sotsial mobillik, stratifikatsiya, raqamli tengsizlik, raqamli kapital, ijtimoiy kapital, platforma iqtisodiyoti, algoritmik boshqaruv, raqamli kompetensiya.

ТЕОРИИ СОЦИАЛЬНОЙ МОБИЛЬНОСТИ И ИХ ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ

Ахмедова Дилдора Наилджан кизи

Андижанский филиал Кокандского университета, преподаватель.

Аннотация.

В статье переосмысливаются классические теории социальной мобильности в условиях цифровой трансформации. Проводится сравнительный анализ концепции вертикальной и горизонтальной мобильности П. Сорокина, модели достижения социального статуса П. Блау и О. Дункана, теории форм капитала П. Бурдьё, а также представлений М. Кастельса о сетевом обществе. На основе открытых отчётов Международного союза электросвязи, Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) и Международной организации труда рассматривается разрыв между цифровыми возможностями и реальными социальными результатами. В качестве результата исследования предлагается концептуальная модель, объединяющая цифровые ресурсы, компетенции, институциональную фильтрацию и этапы преобразования капитала в социально-экономические результаты. Данная модель не прошла эмпирическую проверку и предназначена для разработки проверяемых гипотез в последующих социологических исследованиях.

Ключевые слова: социальная мобильность, стратификация, цифровое неравенство, цифровой капитал, социальный капитал, платформенная экономика, алгоритмическое управление, цифровая компетентность.

THEORIES OF SOCIAL MOBILITY AND THEIR TRANSFORMATION IN THE DIGITAL AGE

Axmedova Dildora Naildjan qizi

Andijan Branch of Kokand University, Lecturer.

Abstract.

The article reinterprets classical theories of social mobility in the context of digital transformation. It provides a comparative analysis of P. Sorokin’s concept of vertical and horizontal mobility, P. Blau and O. Duncan’s status attainment model, P. Bourdieu’s theory of forms of capital, and M. Castells’ concept of the network society. Drawing on publicly available reports from the International Telecommunication Union (ITU), the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), and the International Labour Organization (ILO), the study explains the gap between digital opportunities and actual social outcomes. As a result, a conceptual model is proposed that integrates digital resources, competencies, institutional filtering, and the stages through which capital is converted into socioeconomic outcomes. The proposed model has not been empirically tested and is intended to support the development of testable hypotheses for future sociological research.

ISSN 3060-5059 (Online)

Keywords: social mobility, stratification, digital inequality, digital capital, social capital, platform economy, algorithmic governance, digital competence.

Kirish. Bugungi zamonaviy jamiyatda raqamlashtirish, avvalo, ta'limga kirish, bandlik, tadbirkorlik, professional aloqalar va davlat xizmatlaridan foydalanish usullarini o'zgartirmoqda. Shu sababli sotsial mobillikni faqat kasb, daromad yoki ta'lim darajasining o'zgarishi orqali tushuntirish yetarli emas: ijtimoiy mavqega erishish yo'llari tobora ko'proq raqamli infratuzilma, algoritmik vositachilik va onlayn tarmoqlarga bog'liq bo'lib bormoqda. Biroq texnologiyalardan foydalanish imkoniyati o'z-o'zidan yuqori maqomga ko'tarilishni anglatmaydi. Raqamli muhitdan kim, qanday maqsadda va qay darajada foydalana olishi, shuningdek, bu faoliyat natijalarining mehnat bozori va institutlar tomonidan tan olinishi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

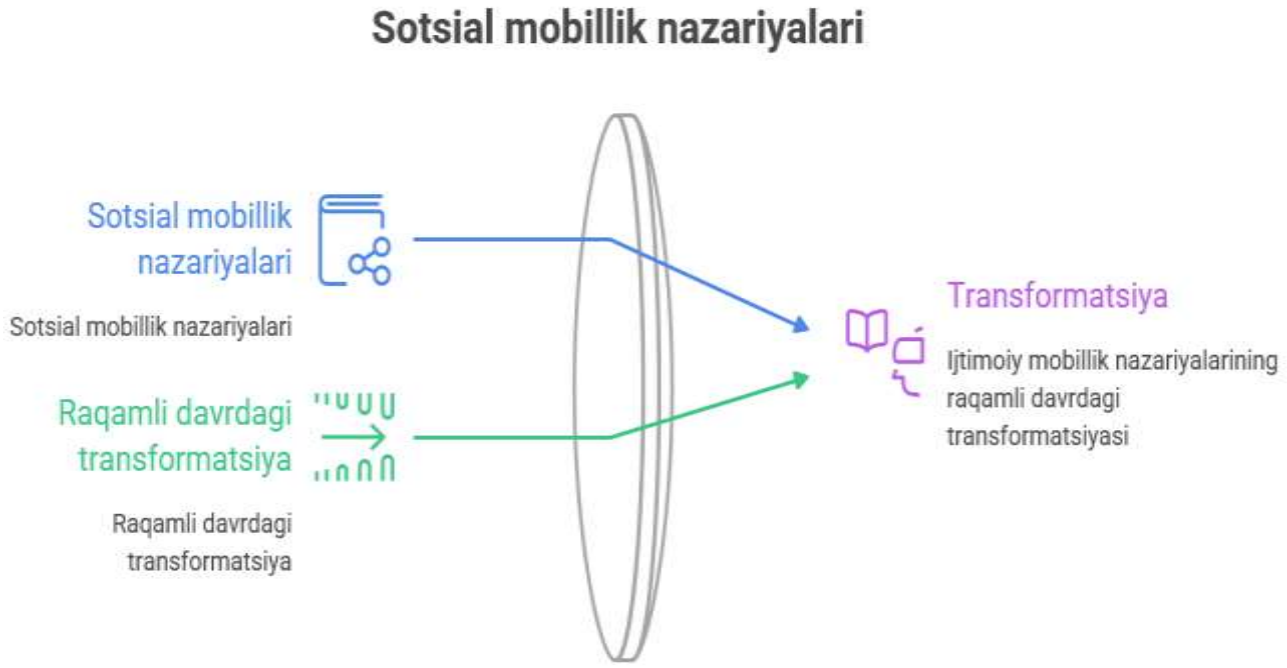
Mavzuning dolzarbligi global internetga ulanish qamrovi oshib borayotgan bir vaqtda raqamli resurslardan foydalanish sifati va natijalari bo'yicha tengsizlik saqlanib qolayotgani bilan izohlanadi. Xalqaro telekommunikatsiya ittifoqining 2025-yilgi hisob-kitobiga ko'ra, dunyo bo'yicha taxminan 6 milliard kishi — aholining 74 foizi — internetdan foydalanadi, 2,2 milliard kishi esa hanuz oflayn qolmoqda [9]. Bu ko'rsatkichlar raqamli texnologiyalar qamrovining kengayganini tasdiqlaydi, ammo teng imkoniyatlar yoki yuqori mobillik darajasini bevosita o'lchamaydi.

Tadqiqotning maqsadi — sotsial mobillikning asosiy nazariyalarini raqamli jamiyat sharoitida qiyosiy jihatdan qayta talqin qilish va raqamli resurslarning real ijtimoiy ko'tarilishga aylanish mexanizmlarini izohlovchi konseptual modelni ishlab chiqish. Shu maqsaddan kelib chiqib, klassik yondashuvlarning tushuntirish imkoniyatlari aniqlanadi; raqamli tengsizlik darajalari mobillik kanallari bilan bog'lanadi; platforma iqtisodiyoti hamda algoritmik boshqaruvning ikkiyoqlama ta'siri muhokama qilinadi; keyingi tadqiqotlar uchun o'lchov ko'rsatkichlari va ilmiy farazlar taklif etiladi.

Tadqiqot obyekti — raqamli transformatsiya sharoitidagi ijtimoiy stratifikatsiya va sotsial mobillik jarayonlari; predmeti — raqamli resurslar, kompetensiyalar, ijtimoiy kapital va institutsional mexanizmlarning mobillik imkoniyatlariga ta'sirini tushuntiruvchi nazariy munosabatlar. Maqola nazariy-tahliliy xarakterga ega: unda muallif tomonidan yangi so'rovnoma yoki eksperiment o'tkazilgani da'vo qilinmaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA NAZARIY ASOSLAR

P. Sorokin sotsial mobillikni individ yoki ijtimoiy obyektning ijtimoiy makondagi o'rin almashishi sifatida talqin etib, vertikal va gorizontal harakatlanishni farqlaydi. Vertikal mobillik maqom ierarxiyasida yuqoriga yoki pastga siljishni, gorizontal mobillik esa daraja jihatidan o'xshash pozitsiyalar o'rtasidagi ko'chishni ifodalaydi. Raqamli davrda mazkur tasnif o'z dolzarbligini yo'qotmaydi: mutaxassisning masofaviy ishga o'tishi har doim ham vertikal ko'tarilishni anglatmaydi; agar bu o'tish barqaror daromad, malaka yoki kasbiy vakolatlarning oshishiga olib kelsa, vertikal mobillik kuzatilishi mumkin.

2-rasm. Sotsial mobillik nazariyalarining raqamli davrda qayta talqin qilinishi: konseptual sxema

P. Blau va O. Duncan tomonidan ishlab chiqilgan maqomga erishish yondashuvi shaxsning kelib chiqishi, ota-onasining ta'limi va kasbiy holati, individning ta'lim olishi hamda mehnat faoliyati o'rtasidagi bog'liqliklarni tahlil qiladi [2]. Raqamli sharoitda oilaviy imkoniyatlar faqat an'anaviy ta'lim xarajatlari orqali emas, balki sifatli qurilmalar, internet muhiti, pullik kurslar va raqamli yo'l-yo'riq ko'rinishida ham avlodlararo uzatilishi mumkin. Demak, raqamli ta'limning kengayishi kelib chiqish ta'sirini avtomatik ravishda bartaraf etmaydi; aksincha, ushbu ta'sirning yangi vositalarini ham yuzaga keltiradi.

P. Bourdieuning iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy kapital haqidagi konsepsiyasi mobillikdagi tafovutlarni resurslarni egallash va ularni boshqa turdagi afzalliklarga aylantirish orqali tushuntiradi. Bu yondashuvga asoslanib, raqamli kapitalni

ISSN 3060-5059 (Online)

mustaqil «yangi sinf» bilan aynanlashtirmasdan, texnik kirish imkoniyati, raqamli savodxonlik, onlayn obro‘ va tarmoq aloqalarining amaliy kombinatsiyasi sifatida ko‘rish maqsadga muvofiq. Masalan, onlayn kurs sertifikati ish beruvchi tomonidan e’tirof etilgandagina va shaxs undan foydalanish strategiyasiga ega bo‘lgandagina mehnat bozoridagi resursga aylanadi.

M. Castellsning tarmoq jamiyati nazariyasi iqtisodiy va ijtimoiy faoliyatning tarmoqlarga bog‘liq holda qayta tashkil etilishini anglash imkonini beradi. Tarmoqdagi ishtirok bilim, mijoz yoki hamkor topish xarajatlarini kamaytirishi mumkin. Shu bilan birga, tarmoq ichidagi ko‘rinuvchanlikning algoritmlar, platforma qoidalari va foydalanuvchi obro‘siga bog‘liqligi yangi saralash mexanizmlarini yuzaga keltiradi. Shunday qilib, klassik stratifikatsiya tahlili raqamli tizimdagi hokimiyat va institutsional vositachilikni ham hisobga olishi zarur.

P. DiMaggio va E. Hargittai raqamli tengsizlikni internetga ulanishning mavjudligi yoki mavjud emasligi bilan cheklashni tanqid qilib, uskuna sifati, foydalanish mustaqilligi, ko‘nikmalar, ijtimoiy ko‘mak va foydalanish maqsadlarini alohida tahlil qilishni taklif etgan. E. Hargittaining empirik tadqiqoti ham onlayn axborotni izlash qobiliyatlari foydalanuvchilar orasida sezilarli darajada farqlanishini ko‘rsatgan. Bu xulosalar raqamli mobillikni o‘rganishda «internetga kirish» ko‘rsatkichining o‘zi yetarli emasligini tasdiqlaydi.

J. van Dijk raqamli tafovutni motivatsion, moddiy, ko‘nikma va foydalanish jihatlari orqali tahlil etadi. Bunday ko‘p bosqichli talqin texnologiyadan foydalanishning ta’lim, bandlik va fuqarolik ishtiroki kabi real natijalariga alohida e’tibor qaratishga yordam beradi. Mazkur maqolada ana shu yondashuv sotsial mobillik nazariyalari bilan uyg‘unlashtirilib, «kirish — kompetensiya — ijtimoiy konversiya — maqom o‘zgarishi» ketma-ketligi asosiy tahliliy birlik sifatida tanlanadi.

O‘zbekiston kontekstida UNDPning Gender Digital Divide Assessment: Uzbekistan (2023) hisoboti raqamli inklyuziyani gender to‘siqlari bilan bog‘liq holda o‘rganish uchun muhim mahalliy manbadir. Jahon bankining 2024-yilgi mamlakat bo‘yicha gender baholashi esa ayollarning iqtisodiy ishtirokini ta’lim imkoniyatlari va ijtimoiy me’yorlar bilan birgalikda tahlil qiladi. Ushbu manbalar raqamli ko‘nikmalarga ega bo‘lish bilan ularni haq to‘lanadigan faoliyatga aylantirish o‘rtasidagi farqni tadqiq etishga asos beradi. Biroq ular raqamlashtirish natijasida uzoq muddatli sotsial mobillik yuz berganini o‘z-o‘zidan isbotlamaydi.

Ko‘rib chiqilgan adabiyotlarni umumlashtirish asosida quyidagi tadqiqot pozitsiyasini ilgari surish mumkin: raqamlashtirishning mobillikka ta’siri dastlabki resurslar, raqamli ko‘nikmalar va institutsional sharoitlarning o‘zaro munosabatiga bog‘liq. Sorokin mobillik yo‘nalishlarini, Blau va Duncan maqomga erishish mexanizmlarini, Bourdieu resurslarning tengsiz taqsimlanishini, raqamli tengsizlik tadqiqotlari esa resurslarning amaliy natijaga aylanish bosqichlarini tushuntirishga yordam beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qiyosiy-nazariy tahlil, konseptual sintez, institutsional yondashuv va ikkilamchi manbalarni talqin qilish usullari qo‘llanildi. Tahlilning birinchi bosqichida Sorokin, Blau–Duncan, Bourdieu va Castells nazariyalarining asosiy tushunchalari aniqlashtirildi. Ikkinchi bosqichda raqamli tengsizlik bo‘yicha tadqiqotlar klassik mobillik kategoriyalari bilan muvofiqlashtirildi. Uchinchi bosqichda ITU, OECD va XMT (ILO) hisobotlaridagi dalillar asosida mexanizmlar va cheklovlar izohlandi. To‘rtinchi bosqichda empirik tekshirish uchun mos tushunchalar va gipotezalar shakllantirildi.

Metodologik jihatdan «mobillik imkoniyati» va «real mobillik natijasi» farqlanadi. Birinchisi yangi ta’lim, mehnat yoki iqtisodiy tarmoqqa kirish uchun sharoit mavjudligini bildiradi; ikkinchisi esa vaqt o‘tishi bilan ta’lim darajasi, kasbiy mavqe, mehnat daromadi yoki iqtisodiy mustaqillikda qayd etiladigan o‘zgarishni anglatadi. Biror foydalanuvchining onlayn kursda ro‘yxatdan o‘tganligi natijaviy mobillik sifatida talqin qilinmaydi. Xuddi shuningdek, platformada faol ishlash daromad barqarorligi va ijtimoiy himoya mavjud bo‘lmagan sharoitda ijobiy ko‘tarilish mezoni bo‘la olmaydi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Qiyosiy tahlil klassik nazariyalar raqamli davrda inkor etilmasligini, aksincha, yangi mexanizmlar bilan to‘ldirilishini ko‘rsatadi. Sorokin tavsiflagan harakat yo‘nalishlariga raqamli faoliyatning ijtimoiy natijalari qo‘shiladi; Blau–Duncan modelida oilaviy kelib chiqish ta’sirining raqamli vositalari kuchayadi; Bourdieu yondashuvida raqamli resurslarni kapitalga aylantirish shartlari aniqlashadi; Castells talqinida esa tarmoqdan foydalanish ustidan institutsional nazorat birinchi planga chiqadi.

1-rasm. Sotsial mobillikning nazariy asoslari va raqamli davrdagi transformatsiyasi: imkoniyatlar va to‘siqlar

Birinchi kanal — ta’limiy mobillik. Ochiq kurslar, masofaviy dasturlar va raqamli sertifikatlar hududiy cheklovlarni yumshatishi mumkin. Biroq kurs tilini bilish, mustaqil o‘qish ko‘nikmasi, barqaror internet, ta’lim natijalarining rasmiy tan olinishi hamda amaliyotga kirish imkoniyatlari bir xil taqsimlanmagan. OECD Skills Outlook 2025 hisobotida 30–65 yoshli kattalarning OECD mamlakatlari bo‘yicha o‘rtacha 37 foizi ota-onasidan yuqoriroq, 12 foizi esa pastroq ta’lim darajasiga erishgani qayd etiladi. Mazkur natija raqamli o‘quv kurslari ta’sirining bevosita o‘lchovi emas, balki avlodlararo ta’limiy mobillik holatini ifodalovchi qiyosiy ma’lumotdir.

Ikkinchi kanal — kasbiy va hududiy mobillik. Masofaviy ish, onlayn buyurtmalar, elektron savdo va raqamli portfoliolar ayrim guruhlar uchun mahalliy mehnat bozoridan tashqariga chiqish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, doimiy buyurtmalarning kafolatlanmagani, reyting tizimi, ish haqi haqidagi axborotning nosimmetrikligi hamda ijtimoiy sug‘urta masalalari «raqamli bandlik = ijtimoiy ko‘tarilish» tengligini shubha ostiga qo‘yadi. XMTning 2018-yilgi tadqiqotida 75 mamlakatdagi 3500 nafar platforma ishchisining mehnat sharoitlari o‘rganilib, aynan daromad, ishning mavjudligi va ijtimoiy himoya bilan bog‘liq xatarlarga e’tibor qaratilgan.

Uchinchi kanal — ijtimoiy tarmoqlar va reputatsion mobillik. Professional hamjamiyatlar, ochiq kodli loyihalar, raqamli ijod va masofaviy mentorlik tanish-bilish doirasidan tashqarida aloqalarni kengaytiradi. Ammo ommaboplik har doim ham professional malakani anglatmaydi; ko‘rinuvchanlik algoritmlariga qaramlik bir guruhning obro‘sini tez oshirsa, boshqa guruhning mehnatini sezilmas holga keltirishi mumkin. Shu sababli auditoriya soni emas, balki aloqalarning ta’lim, ish va hamkorlikdagi aniq natijalari e’tiborga olinishi kerak.

To‘rtinchi kanal — tadbirkorlik mobilligi. Elektron to‘lovlar, raqamli reklama va onlayn savdo kichik biznesning iste’molchilarga chiqish imkoniyatini kengaytiradi. Lekin platforma komissiyalari, reklama xarajatlari, logistika va raqamli marketing ko‘nikmalaridagi tafovutlar foydaning turlicha taqsimlanishiga olib kelishi mumkin. Beshinchi kanal — fuqarolik va institutsional ishtirok. Elektron davlat xizmatlari tranzaksiya xarajatlarini kamaytirishi mumkin, ammo identifikatsiya, raqamli savodxonlik va xizmatlardan foydalanish qulayligi bilan bog‘liq to‘siqlar saqlanib qoladi.

Konseptual sintez to‘rtta sinovdan o‘tkazilishi mumkin bo‘lgan farazni shakllantirish imkonini beradi.

H1: Raqamli kirish sifati bilan yuqoriga yo‘nalgan mobillik o‘rtasidagi bog‘liqlikning muhim qismi mahsuldor raqamli kompetensiyalar orqali vositalanadi.

H2: Oilaviy ijtimoiy-iqtisodiy resurslar bir xil internet qamrovi sharoitida ham raqamli resurslarni natijaga aylantirish imkoniyatiga ta’sir ko‘rsatadi.

H3: Platforma qoidalarining shaffofligi va malakaning institutsional tan olinishi kompetensiya va mobillik o‘rtasidagi bog‘liqlikni kuchaytirishi mumkin.

H4: Maqsadli qayta tayyorlash dasturlari raqamli tafovutning dastlabki darajasini kamaytirgandagina resurslari cheklangan guruhlarda nisbiy mobillik imkoniyatlarini kengaytiradi.

Ushbu farazlar sabab-oqibat qonuniyatlari allaqachon isbotlanganini bildirmaydi. Masalan, yuqori daromad raqamli ko‘nikmaning natijasi bo‘lishi bilan birga, o‘sha ko‘nikmani egallash uchun sarflanadigan resurslarning ham manbai bo‘lishi mumkin. Shu bois bir vaqtda aniqlangan korrelyatsiya asosida qat’iy sababiy xulosa chiqarish to‘g‘ri emas. Kelajakdagi panel kuzatuvlar, kvazi-eksperimental taqqoslashlar yoki ta’lim dasturlarining oldin va keyingi natijalarini baholash o‘zaro ta’sir yo‘nalishlarini aniqlashga ko‘maklashadi.

Raqamli davrda ishga qabul qilish tizimlari, tavsiya algoritmlari va platforma reytinglari resurslarga kirishni avtomatlashtirishi mumkin. Bunday tizimlar muayyan vazifalarni tezlashtirsa-da, ma’lumotlardagi tarixiy tengsizlikni takrorlash, baholash mezonlarining oshkora bo‘lmasligi yoki ayrim guruhlarga xos ehtiyojlarni hisobga olmaslik xavfini keltirib chiqaradi. OECDning 2024-yilgi tahlili sun’iy intellektning ish samaradorligiga ijobiy ta’siri bilan birga, kuzatuv, mehnat intensivligi va tengsizlik bilan bog‘liq ehtimoliy xavflarni ham ko‘rsatadi. Sotsiologik tahlilda algoritmik saralash natijalari va ularga e’tiroz bildirish imkoniyatlari alohida o‘lchanishi zarur.

Raqamli ta’lim yoki sun’iy intellekt yordamida malaka oshirish barcha qatlamlar uchun bir xil foyda bermasligi

mumkin. Til kompetensiyasi, sifatli ma'lumotlardan foydalanish imkoniyati, soha tajribasi va tanqidiy fikrlash ko'nikmalari yuqori bo'lganlar texnologiyadan ko'proq natija olishi ehtimoli mavjud. Boshqa tomondan, moslashtirilgan ta'lim va assistiv texnologiyalar ayrim to'siqlarni kamaytirishi mumkin. Shuning uchun «raqamlashtirish tengsizlikni doimo kuchaytiradi» yoki «doimo kamaytiradi» kabi umumiy xulosalar o'rniga shartli, institutlarga bog'liq mexanizmlarni tahlil qilish ilmiy jihatdan asosliroqdir.

O'zbekistonda raqamli transformatsiya bo'yicha davlat siyosatining muhim asoslaridan biri Prezidentning 2020-yil 5-oktabrdagi PF–6079-son Farmoni bilan tasdiqlangan «Raqamli O'zbekiston — 2030» strategiyasidir [13]. Strategiyada raqamli infratuzilma va ta'limni rivojlantirish yo'nalishlari belgilangan. Biroq mamlakatdagi sotsial mobillikka aniq ta'sirni baholash uchun internet qamrovi kabi umumiy ko'rsatkichlar bilan cheklanmasdan, fuqarolarning raqamli kompetensiyalari va ulardan kelib chiqqan ta'limiy yoki kasbiy natijalarni birgalikda kuzatish zarur.

Amaliy jihatdan uch yo'nalish ustuvor hisoblanadi: birinchidan, hududlar va ijtimoiy guruhlar bo'yicha nafaqat internetning mavjudligini, balki undan mahsuldor foydalanish imkoniyatini baholash; ikkinchidan, onlayn malaka oshirish natijalarining ish beruvchilar tomonidan tan olinishini ta'minlash va ularni yangi ish imkoniyatlari bilan bog'lash; uchinchidan, elektron xizmatlar, platformalar va sun'iy intellekt tizimlarining shaffofligi hamda inklyuzivligini doimiy ravishda baholash. O'zbekiston bo'yicha mobillikning miqdoriy sur'atlari ushbu maqolada yangi ma'lumotlar asosida hisoblanmagan, shu sababli takliflar dalillarga asoslangan tadqiqot dasturi va siyosiy tavsiyalar darajasida beriladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Birinchidan, sotsial mobillikning klassik nazariyalari raqamli jamiyat sharoitida ham nazariy ahamiyatini saqlab qoladi. Ularni qayta talqin qilishda faoliyatning raqamli vositalar orqali amalga oshirilishi emas, balki uning shaxsning ijtimoiy maqomi va imkoniyatlariga ko'rsatgan natijaviy ta'siri markazda bo'lishi kerak.

Ikkinchidan, raqamli tengsizlik ko'p darajali hodisadir: qurilma va internetga ulanishdagi tafovutlar, raqamli ko'nikmalardagi hamda ulardan olinadigan ijtimoiy foydadagi tafovutlar bir-biridan ajratilishi lozim. Raqamli qamrovning o'sishi mobillik imkoniyatlari tenglashganini o'z-o'zidan isbotlamaydi.

Uchinchidan, maqolada taklif etilgan «raqamli kapital konversiyasi» konseptual modeli ijtimoiy kelib chiqish, sifatli kirish imkoniyati, raqamli kompetensiya, institutsional tan olinishi va maqom o'zgarishi o'rtasidagi izchil munosabatlarni tahlil qilish imkonini beradi. Uning ilmiy qiymati yangi miqdoriy natijalarni taqdim etishida emas, balki turli nazariyalarni birlashtirib, empirik jihatdan tekshirilishi mumkin bo'lgan gipotezalar hamda indikatorlar majmuasini taklif etishidadir.

To'rtinchidan, davlat siyosati darajasida raqamli infratuzilmani rivojlantirish bilan birga, kompetensiyalarni baholash, umrbod ta'limni qo'llab-quvvatlash, kasbiy sertifikatlarni tan olish, platforma mehnatida munosib sharoitlarni ta'minlash hamda algoritmik qarorlarning shaffofligini kuchaytirish tavsiya etiladi. Bu tadbirlarning samaradorligini ota-onalarning ijtimoiy maqomidan farzandlarning ta'limiy va kasbiy natijalarigacha bo'lgan o'zgarishlarni kuzatishga asoslangan longitudinal sotsiologik tadqiqotlar orqali tekshirish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sorokin P. A. Social Mobility. – New York: Harper & Brothers, 1927.

2. Blau P. M., Duncan O. D. The American Occupational Structure. – New York: Wiley, 1967.

3. Bourdieu P. The Forms of Capital // Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education / ed. by J. G. Richardson. – New York: Greenwood Press, 1986. – P. 241–258.

4. Castells M. The Rise of the Network Society. – 2nd ed. – Chichester: Wiley-Blackwell, 2010. – DOI: https://doi.org/10.1002/9781444319514.

5. DiMaggio P., Hargittai E. From the "Digital Divide" to "Digital Inequality": Studying Internet Use as Penetration Increases. – Princeton: Princeton University, 2001. – Working Paper № 15. – URL: https://ideas.repec.org/p/pri/cpanda/15.html.

6. Hargittai E. Second-Level Digital Divide: Differences in People's Online Skills // First Monday. – 2002. – Vol. 7, № 4. – DOI: https://doi.org/10.5210/fm.v7i4.942.

7. Rabiev B. B. Women's Migration and Childhood Illness Social Determinants of Health // Journal of Family Medicine and Health Care. – 2026. – Vol. 12, № 2. – P. 27–32. – DOI: https://doi.org/10.11648/j.jfmhc.20261202.11.

8. Van Dijk J. A. G. M. Digital Divide Research, Achievements and Shortcomings // Poetics. – 2006. – Vol. 34, № 4–5. – P. 221–235. – DOI: https://doi.org/10.1016/j.poetic.2006.05.004.

9. Van Dijk J. A. G. M. The Digital Divide. – Cambridge: Polity Press, 2020.

10. International Telecommunication Union. Measuring Digital Development: Facts and Figures 2025. – Geneva: ITU, 2025. – URL: https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/facts/default.aspx.

11. OECD. OECD Skills Outlook 2025: Building the Skills of the 21st Century for All. – Paris: OECD Publishing, 2025. – URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-skills-outlook-2025_26163cd3-en.html.

12. Berg J., Furrer M., Harmon E., Rani U., Silberman M. S. Digital Labour Platforms and the Future of Work: Towards Decent Work in the Online World. – Geneva: International Labour Office, 2018. – URL: https://www.ilo.org/publications/digital-labour-platforms-and-future-work-towards-decent-work-online-world.

13. Rabiyev B. Yangi O'zbekistonda barqaror rivojlanish va mehnat migratsiyasi inson kapitalini rivojlantirish sotsiologik tahlil // Yangi O'zbekistonda barqaror rivojlanish uchun ilm-fan va innovatsiyalar: Respublika ilmiy konferensiyasi. – 2026. – Vol. 1, № 1. – B. 113–117.

14. OECD. Using AI in the Workplace: Opportunities, Risks and Policy Responses // OECD Artificial Intelligence Papers. – 2024. – № 11. – DOI: https://doi.org/10.1787/73d417f9-en.

ISSN 3060-5059 (Online)

15. Rabiyev B. B. O‘zbekistonda gender tengligi siyosati mehnat bozorida ayollarning imkoniyatlari va cheklovlari // Science Hub Review. – 2026. – Vol. 1, № 1. – B. 57–62. – DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.22306627.

16. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-sonli «Raqamli O‘zbekiston — 2030» strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi Farmoni. – URL: https://lex.uz/docs/-5030957